

Колеснік К.А.
асистент кафедри
дошкільної та початкової освіти
Вінницький державний
педагогічний університет і
м.М.Коцюбинського
м.Вінниця, Україна

ПРОБЛЕМА ОРГАНІЗАЦІЇ ГРУПОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ: ІСТОРИКО-КРИТИЧНИЙ АНАЛІЗ ЛІТЕРАТУРИ

Сучасна школа потребує ефективного вирішення проблеми організації групової діяльності молодших школярів, адже важливо, щоб навчальний процес став для дітей не тільки оволодінням знаннями, без яких вони не зможуть обійтися у повсякденному житті, але й виховував гуманні стосунки між ними, самостійності, вміння доводити і відстоювати власну точку зору, а також прислуховуватися до думки товаришів, викликав естетичне задоволення, палке бажання йти шляхом свого розвитку, долаючи складні ділянки у навчанні, обходячи невиразність та звичне ставлення до нього, знаходячи кожного разу щось нове, привабливе і цікаве у почутому, побаченому й пережитому.

Групова діяльність є необхідною для навчального процесу, адже нетрадиційні методики допомагають справлятися з проблемами у повсякденному житті, особливо з труднощами у виборі рішення і особистої відповідальності за зроблений вибір, вчать школярів співпраці у виконанні групових завдань, стимулюють до моральних переживань взаємного навчання, зацікавленість в успіхові товариша.

Найгрунтовніше проблеми групового навчання опрацьовані психологами й дидактами. Психологічні аспекти діяльності груп, їх види і структуру, функції та способи формування визначено у працях Ю. К. Бабанського, М. Д. Виноградової, Є. І. Головахи, Я. Л. Коломінського, Р. С. Немова, І. Б. Первіна, А. В. Петровського.

В основі групової форми навчальної діяльності, що виникла як альтернатива традиційним формам навчання покладено ідеї Ж.-Ж. Руссо, Й. Песталоцці, Дж. Дьюї, Я.-А.Коменського. Й. Песталоцці стверджував, що вміле поєднання індивідуальної і групової навчальної діяльності допомагає успішному навчанню дітей, а їхня активність і самодіяльність підвищують ефективність уроку .

Групова форма навчання дітей вперше була застосована в братських школах Білорусії та України (XVI ст.) і стала початком класно-урочної системи. Наукове обґрунтування класно-урочна форма навчання отримала в працях Я.-А.Коменського і К.Д.Ушинського.

Я.-А.Коменський вважав за можливе одночасне навчання великої кількості учнів (40 – 50 осіб) і навіть припускав, що кількість учнів може бути збільшена до 3000 за умови залучення кращих учнів для проведення занять з кожним десятком учнів під загальним керівництвом учителя [3, с. 21].

Ідея Я.-А. Коменського про можливість залучення кращих учнів до навчання інших набула поширення в Англії наприкінці XVIII – XIX ст. і дістала назву белл-ланкастерської системи навчання.

Назву ця система отримала за прізвищами її авторів – Белл, англійського священика-місіонера, і Ланкастера, англійського педагога. Сутність системи полягала в тому, що вчитель організовував навчання молодших школярів за допомогою старших. Учитель не проводив заняття з класом, він лише давав інструктаж старшим дітям, тобто автори цієї системи запропонували систему взаємного навчання. З часом белл-ланкастерська система відмерла, але окремі її рецидиви мали місце в 60-х роках нашого століття.

На початку XX століття було зроблено спробу відмовитися від класно-урочної системи навчання. У 1909 р. американська вчителька Еллен Паркгерст запропонувала будувати всю навчальну роботу відповідно до так званого Дальтон-плану. Назва його походить від назви американського міста Долтон штату Массачусетс. Автор цієї методики — педагог Елен Паркхерст. Ця форма з'явилася як альтернатива урокам зубрячки й опитування. Працюючи в умовах

такої школи, учні не мали спільної класної роботи, їм надавалась свобода вибору змісту занять, чергування предметів, використання власного робочого часу.

Щоб уникнути американських Дальтон-плану і краще пристосувати їх до умов роботи в радянській школі, у колишньому Радянському Союзі виникла ідея бригадно-лабораторної форми навчання. Ця форма організації занять стала надто популярною і поступово перетворилася в універсальну форму організації навчального процесу. Основною навчальною одиницею учнів, які вивчають матеріал і виконують завдання, була бригада (група, ланка). Керував бригадою бригадир з числа тих самих учнів. Робота в групах (бригадах) організовувалася за різними варіантами. Наприклад, всі групи (бригади) отримували різне завдання, а потім результати роботи всіх груп порівнювалися.

У 30—50-ті роки навчання в школах колишнього СРСР здійснювалося на основі класно-урочної системи навчання, яка пропонувала переважно фронтальну організацію занять. І тільки у 60-ті роки в радянській дидактиці з'явився інтерес до групової форми навчання у зв'язку з вивченням проблеми пізнавальної активності, самостійності учнів. У ці роки з'явилися праці Л.П. Аристової, М. О. Данилова, Б.П. Єсипова, І.М. Передова та інших. Аналізуючи організацію праці учнів на уроці, вчені дійшли висновку, що коефіцієнт роботи учнів на окремих уроках становить від 40 до 60%. Тому вчителі, намагаючись оволодіти значними педагогічними прийомами, знову звернулися до групової форми навчальної діяльності на уроці, а вчені почали розробляти рекомендації щодо впровадження в практику активних методів навчання.

У 70-ті роки важливий напрям досліджень загальних форм навчання був пов'язаний з навчально-пізнавальною діяльністю учнів в умовах колективної, групової, індивідуальної роботи в класі (А.М. Алексж, Ю.К. Бабанський, І.Я. Лернер, Х.Й. Лійметс та інші).

Найбільший інтерес до групових форм навчальної діяльності спостерігається за останніх два десятиріччя. Значний внесок у розробку загальних принципів організації групової навчальної діяльності дали

дослідження В.К. Дяченко, В.В. Котова, Г.О. Цукерман, О.Г. Ярошенко та ін.

У своїх дидактичних дослідженнях Я.Бартецький, М.Виноградов, В.Котов, В. Оконь, І.Чередов та інші групову діяльність розглядають лише як форму організації навчання та як фактор підвищення навчальної діяльності. Проблемі практичного застосування організації групового навчання у викладанні різних дисциплін, присвячено наукові дослідження таких науковців та методистів, як А.Гарницької, В.Дяченко, О.Ярошенко. О.Пометун та Л.Пироженко розглядають групове навчання як одну з інтерактивних технологій.

Отже, проаналізувавши педагогічний досвід, ми вважаємо, що групова навчальна діяльність порівняно з іншими організаційними формами має низку переваг: формується вміння співпрацювати, підготовка їх до спілкування; сприяє підвищенню успішності учнів; розвиваються гуманні стосунки між дітьми; розвивається навчальна діяльність. Цю проблему потрібно продовжувати досліджувати, розкривати, шукати нові принципи, методи, завдання, адже ще багато цікавого залишилося поза увагою вчених, педагогів та психологів.

Література:

1. Комар О. А. Інтерактивні технології – технології співпраці / О. А. Комар // Початкова школа. – 2004. – № 9. – С. 5–7.
2. Комар О. А. Навчання школярів за інтерактивними методами / О. А. Комар // Рідна школа. – 2006. – № 5. – С. 57–60.
3. Лозиця В.С. Психологія і педагогіка: основні положення. Навчальний посібник для самостійного вивчення дисципліни / В.С. Лозиця. – К.: «ЕксОб», 1999. 304 с.

Колеснік К.А. Проблема організації групової діяльності: історико-критичний аналіз літератури / К.А. Колеснік // Людина та соціум: сучасні проблеми взаємодії (психологічні та педагогічні аспекти) Збірник тез наукових робіт учасників міжнародної науково-практичної конференції (м. Львів, 23-24 вересня 2016 року). – Львів : ГО «Львівська педагогічна спільнота», 2016. – С. 105-108.